

Iemand zijn, het monumentale werk van Dohmen: 'Overeind blijven en onszelf bewaren, dat is dus de zoektocht.'

24 februari 2023

In zijn boek **'Iemand zijn – filosofie van de persoonlijke vorming'** schetst filosoof Joep Dohmen manieren hoe we als mens in deze samenleving, die bol staat van tegenstellingen en zoektochten, ons kunnen ontwikkelen als stabiele individuen. Ron van Es – School of Purpose leadership - las het monumentale werk (816 pagina's) en schreef er deze tekst over. 'Dit boek helpt om te begrijpen dat we als mens de opdracht hebben om met de nodige discipline inzicht te krijgen in wie we kunnen zijn om 'elkaar te waarderen en de onderlinge verschillen te verdragen.'

Joep Dohmen is op **dinsdagavond 28 november te gast in het Rotterdamse Dokhuis**, de plek waar NIVOZ hoofdbewoner is. Achter [deze link](#) vind je meer informatie.

'We leven in een vloeibare tijd. Er zijn zoveel invloeden en zoveel opties. Er klinken zoveel stemmen en er is zoveel lawaai. Hoe kunnen we daarin overeind blijven en onszelf bewaren?', staat er op de achterflap van het boek.

Overeind blijven en onszelf bewaren, dat is dus de zoektocht. Dat betekent onszelf leren kennen om in balans daarmee te kunnen leven in een tijd die voor velen van ons zeer verwarrend is. 'Het is wel degelijk mogelijk dat we onszelf beter gaan begrijpen. We kunnen onze emoties en verlangens onderzoeken en gaandeweg ontdekken wat we echt willen.'

In een interview in **Trouw** geeft Joep Dohmen zijn richting van denken aan door dit te vertellen:

"Uiteindelijk is het accent van het liberalisme te veel op die negatieve vrijheid komen te liggen. Daarmee krijg je een moraal van vrijheid als pure zelfbeschikking, van vrijheid die begrepen wordt als: doen waar je zin in hebt. Elke vorm van gezag is uitgehold en dus zitten we nu met allerlei *free riders* opgescheept, mensen die gefixeerd zijn op hun botte, willekeurige verlangens en die autonomie verwarren met onafhankelijkheid. Zonder dat ze het doorhebben helpen ze hun eigen vrijheid om zeep, want ze worden slaaf van hun grillen en erkennen geen enkele verantwoordelijkheid."

Op de achterflap ten slotte: 'We zijn de voorbije decennia onze zelfdiscipline kwijtgeraakt en moeten dus opnieuw gaan oefenen.' Hoe? Niet zo, uit hetzelfde interview in Trouw:

"Tijdens een college betoogde ik ooit dat mindfulness een cultureel fopspeentje is, bedoeld om jonge mensen dociel te houden. Nou, de hel brak los! Na aftoef gingen studenten over mij klagen bij het universiteitsbestuur. Blijkbaar had ik hen een manier van leven afgepakt die voor hen heel belangrijk was. En dat deed ik ook zéér bewust. Ik liet hen zien dat mindfulness een ontoereikende levensstijl is, omdat het je leert om juist níet te oordelen en zelf standpunten in te nemen."

In het hoofdstuk Vooruitblik, halverwege zijn boek, 'pleit' Joep Dohmen hoe hij het ziet en wil zien. 'Ik ontwikkel een idee van persoonsvorming in de vorm van bestaansethiek, die als tegenwicht moet dienen tegen allerlei diepgewortelde misvattingen over het verband tussen identiteit, autonomie en verbondenheid.' Joep Dohmen is geen zachte heelmeeester in zijn ideeën en dat is zeer helder en prettig om te lezen. Geen bochten of omwegen dus, maar to-the-point. 'De beeldvorming van 'vrijheid, blijheid' woekert alom in ons neoliberale tijdsgewricht en ruïneert talloze mensenlevens. We blijven onder de maat en doen onszelf en elkaar te kort.'

“Joep Dohmen is geen zachte heelmeeester in zijn ideeën en dat is zeer helder en prettig om te lezen. Geen bochten of omwegen dus, maar to-the-point.”

1. 'De meest dominante vergissing is 'alsof het (...) individu vanzelf, zonder enige visie, vrij zou staan om

Door:

Ron van Es

mentor, spreker, maker - Purpose Leadership

ONLINE COLLEGE
Helma van der Hoorn
22 NOVEMBER
2023

'Helma van der Hoorn op NIVOZ-
onderwijsavond via live-
streaming: 'Besturen vanuit
vertrouwen en overgave''

Naar online college

zijn leven in te richten zoals het verkiest.

2. (...) dat we van nature dan wel op afroep, vanzelf tot sociale en op elkaar betrokken wezens zouden kunnen worden.
3. (...) dat we onszelf zouden kunnen ontwikkelen zonder discipline en oefening.
4. (...) de onderschatting van de factor tijd: we hebben geen goed idee van wat het betekent om te leven in het hier en nu.'

Het is hard werken om ons te ontwikkelen tot zelfstandige, verstandige en stabiele mensen dus, en daar vindt Joep Dohmen geen doekje om. Het is **Bildung** dat ons de weg daarin wijst. Bijvoorbeeld via het inzicht met zijn '3 visies op de mens.'

'Er bestaan talloze mensvisies maar in het actuele debat domineren drie antwoorden op de vraag 'wat is de mens?' Dat zijn het naturalisme, het sociaal constructivisme en de hermeneutiek. Met enige vereenvoudiging zou men kunnen zeggen dat de eerste beweging de mens opvat als een onderdeel van de natuur, de tweede als gevolg van natuur en cultuur, en de laatste als resultaat van zelfduiding.'

Deze visies op de mens zijn interessant en verhelderend, zeker ook in het huidige tijdperk, waarin we onze plaats zoeken. Als we het idee van naturalisme bewandelen om onze weg te vinden, schrijft Dohmen: 'Dit naturalistische standpunt vat alle verschijnselen op als een natuurlijke werkelijkheid, ook de werking van de menselijke geest. Hersenen en persoonlijke beleving vallen samen en intenties zijn van nature voorgeprogrammeerd.' Waar is de vrije wil hier?

Als het gaat over het idee van constructivisme schrijft hij: '(...) leerprocessen spelen zich niet alleen binnen het individu af en zijn evenmin slechts het resultaat van disciplineren. Elke vorm van kennis is een constructie van de werkelijkheid, die mensen in interacties ontwikkelen.' Wat bepaalt hier de mens?

Ten slotte de hermeneutiek. '(...) een benadering die de mens opvat als een reflecterend, evaluerend en (zichzelf) betekenis gevend wezen.' Het idee van Bildung komt hier dus het meest tot zijn recht. 'Persoonlijke identiteit en betekenis staan niet los van, maar krijgen mede vorm door iemands zelfinterpretatie.'

1. Mijn eigen concrete leven kan nooit begrepen en beschreven worden zonder verwijzing naar andere mensen die mij omringen (...)
2. Mensen worden hoe dan ook sterk door elkaar beïnvloed.
3. Een mens bevindt zich altijd in een hermeneutische cirkel omdat datgene wat door hem geïnterpreteerd wordt zelf ook altijd al een interpretatie is.
4. In mijn zelfduiding ontdek ik welke waarden in mijn cultuur domineren. (...)

'Ik ga ervan uit dat mensen personen zijn, die als zodanig een belangrijke rol spelen bij de duiding en vorming van hun leven.'

Ik ga ervan uit dat mensen personen zijn, die als zodanig een belangrijke rol spelen bij de duiding en vorming van hun leven.'

De discipline die dit alles van ons vraagt, zeker als het nog niet is aangeraakt in opvoeding of omgeving, leidt tot wat Joep Dohmen dan noemt een 'pleidooi voor de koninklijke weg':

- De noodzaak van zelfbeschikking. Je moet begrijpen of en hoe je opgewassen bent tegen de eisen van deze tijd.
- De noodzaak van zelfbepaling. Zelfkennis is urgent — 'wij mensen zijn onszelf niet zomaar eigen'. — Als je jezelf in een door jouzelf voorgestelde richting wilt vormgeven, moet je wel innerlijk op orde komen.
- De noodzaak van zelfrespect. Er gaapt een diepe kloof tussen je denken en doen. Doorgaans wordt die kloof verhuuld door zelfbedrog, je houdt jezelf voor de gek en 'ergens' weet je dat. Niemand is veroordeeld tot levenslang zelfbedrog. Je kunt een beter zelfbeeld ontwikkelen en daarmee jezelf verbeteren.
- De noodzaak van goede relaties. Wat ik zelf wil, heeft voor een deel te maken met de behoeften, de belangen en de wensen van anderen. Goede relaties hebben meer kans van slagen als we over voldoende zelfinzicht beschikken.

Het monumentale werk dat 'Iemand zijn' is, helpt om te begrijpen dat we als mens de opdracht hebben om met de nodige discipline inzicht te krijgen in wie we kunnen zijn om 'elkaar te waarderen en de onderlinge verschillen te verdragen.' Want verteld de achterflap: 'De voornaamste opdracht van vandaag is dat we het huis van de aarde weer bewoonbaar maken.'

Ron van Es is mentor van de [School for Purpose Leadership](#).

PS. Koop 'Iemand zijn' van Joep Dohmen bij [YouBeDo](#) en doneer 4,95 van de vaste boekenprijs aan een goed doel.